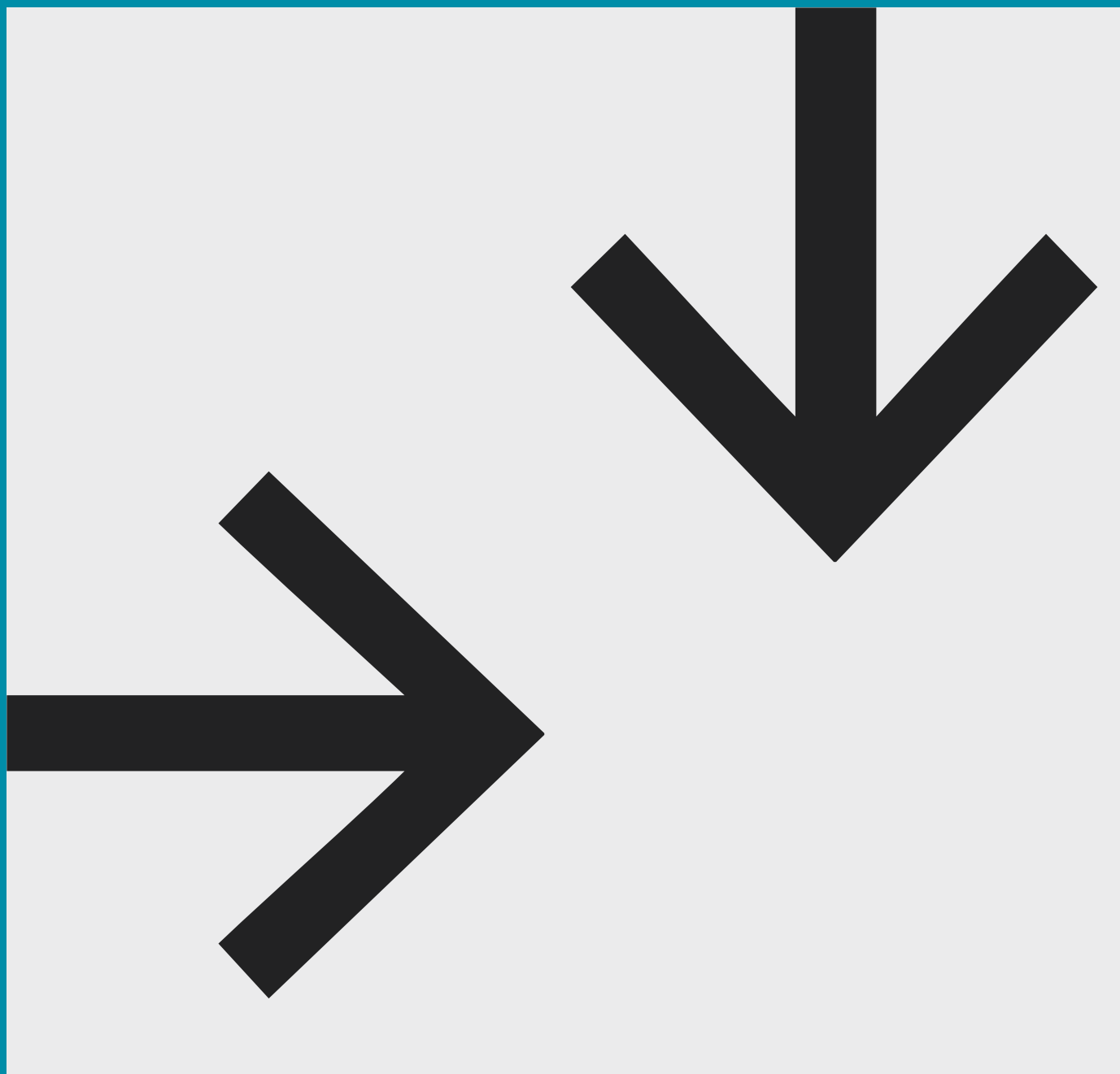

Skiltmal

Universell utformet skilting

Dette er Nordland fylkeskommunes skiltmal for skilting av fylkeskommunale bygg. Hensikten med malen er å sikre god skilting av fylkeskommunale bygg, som ivaretar krav om universell utforming. I tillegg skal den bidra til ensartet skilting, noe som vil være med på å styrke fylkeskommunens identitet. På den måten vil Nordland fylkeskommune framstå likt fra bygg til bygg.

Universell utforming er bra for alle, og nødvendig for noen. Et universelt utformet bygg er derfor lett å bevege og orientere seg i. Kommunikasjonsveier skal være lett å finne og orientere seg i. Informasjon skal være lett å lese og oppfatte.

Byggteknisk forskrift (TEK17) og Norsk Standard NS 11001-1:2018 finnes retningslinjer for universell utforming av byggverk – hvorav del 1 omhandler arbeids- og publikumsbygninger. Standarden gir ikke i alle tilfeller konkrete løsninger – men må sees på som en veiledning.

Skiltmalen skal gjennomgås, kontrolleres og eventuelt oppdateres for implementering av nye lover og regler årlig. Dette gjør årlig 1. januar. Ny versjon merkes på forside med nytt versjonsnummer og år.

Siste versjon av dokumentet finner du alltid på nettsiden vår. Se www.nfk.no/skiltmal for oppdatert versjon, samt maler og underlag til skilt, foliering og piktogrammer.

Skiltmalen bygger på følgende lover, forskrifter og veiledninger:

I henhold til lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven) er følgende paragrafer hensyntatt: § 29-3. Krav til universell utforming og forsvarlighet.	§ 12-4. Inngangsparti (1 & 2a) § 12-5. Sikkerhet i bruk § 12-6. Kommunikasjonsvei (1, 2, 3 6c, 6d, 6f, 6g & 6h) § 12-7. Krav til rom og annet oppholdsareal (6)	7.4 Skilting og merking 8.1 Generelt (Inngangsparti) 8.6 Inngangsdører 8.7 Utforming og merking av dører 8.8 Vindfang 9.3 Romløsninger	4.2 Materialbruk 4.3 Form og farge 4.4 Språk 5 Oversikt over skilttyper 6 Skiltplan 7.1 Skrift 7.2 Ord og linjer 7.3 Skriftens høyde 7.4 Skriftens høyde 7.5 Relieffskrift 8 Piktogrammer
Fra TEK17 er følgende paragrafer hensyntatt: § 8-3. Uteoppholdsareal (5b) § 8-4. Generelle krav til gangatkomst og ganglinjer (2) § 8-6. Gangatkomster til byggverk med krav om UU (1g) § 8-8. Parkering, annet oppstillingsplass og kjøreatkomst (1c)	§ 12-14. Trapp (2c, 3c) § 12-16. Rampe (4) § 12-17. Vindu og andre glass felt (2) § 12-18. Skilt, styring- og betjeningspanel, håndtak, armaturer og ligende (1 & 2) Norsk Standard forskrift NS-11001-1:2018 5.3 Syn 6.5 Utvendige ramper 6.6 Utvendige trapper 6.8 Veifiningsystemer	10.3 Dører 10.5 Ramper innenfor en etasje 11.2 Krav til trapper 11.3 Krav til innvendige ramper 11.7 Heiser 11.8 Løfteplattformer 12.2 Informasjon 12.3 Om bygde- og naturlige ledelinjer Norsk Standard forskrift NS 3041:2007 4.1 Generell informasjon	5 Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven Norges Blindforbund Informasjon for alle Estetisk, trygt og tilgjengelig.

Visuell identitet

Logo	4
Hovedlogo	4
Luft rundt logo	5
Direkte oversatt logo	7
Logo for enheter	8
Bruk av enhetslogo på samisk	9
Logoplassering	10
Feil bruk av logo	11
Farger	12
Hovedfarge	13
Identitetsfarger	14
Typografi	16
Primær typografi, Public Sans	18
Sekundær typografi, Arial	19

Skiltmanual

Skilt	20
Skiltstandard generelt	21
Love og forskrifter	22
Generelt om typografi på skilt	22
Fasadeskilt	26
Fasadeskilt med lys	27
Skilt på skiltplate	28
Inngangsmarkering	30
Merking av bygg	31
Orienteringskilt med kart	32
Innvendig orienteringskilt med kart	33
Innvendig skilting	34
Alternativt henvisningskilt	35
Piktogrammer	36
Henvisningskilt -veifinning	37
Plassering av skilt	38
Etasjeskilt	39
Infoskilt innvendig i heis	40
Markering av søyler	41
Foliering av vindu og glassvegger	42
Foliering av glassvegger minimal	43
Foliering av glassvegger alternativ	44
Foliering av glassvegger skjermet alternativ	45
Bruk av foliert logo på glassvegger og vindu	46
Handicap-parkering	47
Taktil gulvmerking innendørs	48
Utvendig ledelinje	50
Godkjenning av skiltmal	52

Logo

Symbolet (våpenskjoldet) og det typografiske snittet danner i sin helhet Nordland fylkeskommunes logo. Symbol og typografi skal ikke løsrives fra hverandre.

Hovedlogo

Logo brukes på alle flater hvor Nordland fylkeskommune kommuniserer. Logo skal alltid være med. Logoen vises her i farger, svart/hvitt og i negativ. Det skal alltid være god kontrast mellom bakgrunnsfarge og valgt farge på logo (svart eller hvit tekst).

Logo skal alltid plasseres på bakgrunner som gir optimal synlighet og god kontrast. Ved bruk på bilder skal motivet bak alltid være «jevnt» og uten mange detaljer eller store kontraster.

Hovedlogo-positiv

Hovedlogo-negativ

Svart/hvitt

Luft rundt logo

For å sikre luft rundt logo er det definert en minimumsavstand til andre grafiske elementer. Avstanden tilsvarer bredden av ett våpenskjold.

Direkte oversatt logo

Logoen er oversatt til noen aktuelle språk.

Lulesamisk logo er offisielt vedtatt logo og brukes når samisk logo skal være representert.

Lulesamisk logo

Nordsamisk logo

Sørsamisk logo

Engelsk logo

Kinesisk logo

Logo for enheter

Dette er oppsettet for logoer til enheter i Nordland fylkeskommune. Enhetsnavn skal alltid stå i profilfonten Public Sans Bold. Skriv navnet hovedsakelig over to linjer med stor forbokstav med påfølgende minuskler/små bokstaver.

Ved korte navn brukes en linjelog og ved lange navn tre linjelog. Enhetsnavnet skal skrives helt ut, ikke bruk forkortelser. Et helt våpenskjold er brukt som element for å målsette avstand til enhetsnavn og rundt logo.

Eksempel

Bruk av enhetslogo på samisk

Hovedlogo med samisk enhetsnavn brukes primært som fasadeskilt over hovedinngang godt synlig fra adkomstveier i samiske forvaltningskommuner. På inngang 2 og på orienteringsskilt kan helsamisk variant brukes.

I samiske forvaltningskommuner skal det samiske navnet komme først, så norsk. For eksempel Hamarøy en forvaltningskommune.

Samisk enhetslogo over to linjer

**Hábmera bádneklinihkka
Hamarøy tannklinikk**

Samisk enhetslogo over tre linjer

**Knut Hamsun
joarkkaskávllá
videregående skole**

Helsamisk logo

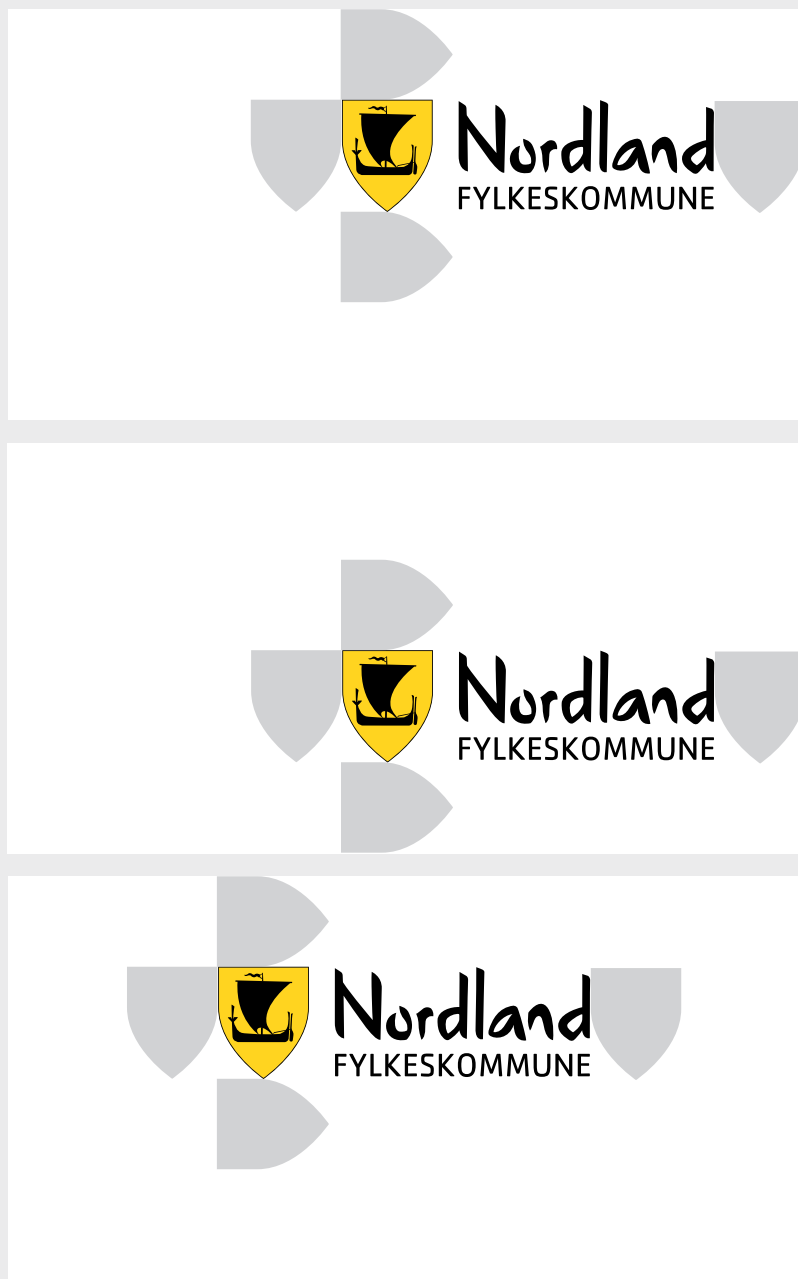

**Knut Hamsun
joarkkaskávllá**

Logoplassering

Logo brukes på alle flater hvor Nordland fylkeskommune kommuniserer. Logo skal alltid være med. Logo plasseres enten øverst i høyre

hjørne eller nederst i høyre hjørne, eller midtstilt øverst eller nederst. Logo kan fylle formatet om ønskelig, men husk luft rundt logo.

Feil logobruk

Ingen av elementene i logoen skal endres på. Bruk kun originale filer. Det skal alltid være god kontrast mellom bakgrunnsfarge og valgt logo.

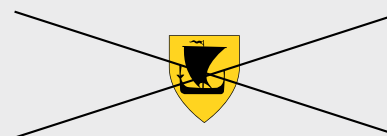
Ikke forandre farge på logo.

Ikke skråstill eller speilvend logo.

Ikke fjern fylkesvåpen eller typografi.

Ikke bruk kun fylkesvåpen.

Ikke plasser logoen i en form.

Ikke strekk logo.

Ikke endre forholdet mellom logoens komponenter.

Ikke plassér tekst eller enhetsnavn opp mot logo.

Farger

Fargepaletten er utviklet for Nordland fylkeskommune og består av klare, rene farger hentet fra den nordnorske naturen. Fargene er en viktig del av profilen og må følges.

Hovedfarge

Nfk blå er hovedfargen til Nordland fylkeskommune. Den kan benyttes på alle trykkflater, og skal være hovedinntrykket for Nordland fylkeskommune.

Den blå hovedfargen er et sentralt element, derfor er det viktig at fargen gjengis korrekt. Der det er mulig bør Pantone-farger brukes. Pantone-farger gir maksimal konsistens. I tilfeller der dette ikke er mulig, er det laget optimaliserte CMYK, RGB, HEX og NCS-verdier.

Nfk
blå
3145 C

Pantone
3145 C

CMYK
100, 0, 19, 23

RGB
0, 130, 163

HEX
#0082a3

NCS
S 3060-B20G

100%

80%

60%

40%

20%

Identitetsfarger

Identitetsfargene er primærfarger og er konstant gjennom all kommunikasjon. Fargene kan brukes prosentvis for å få større variasjon.

96% svart brukes til tekst, Lys grå (8% svart) brukes hovedsakelig som bakgrunn.

NFK blå
Pantone 3145C
CMYK 100, 0, 19, 23
RGB 0, 130, 163
HEX #0082a3
NCS S 3060-B20G

Hvit
Pantone 3145C
CMYK 100, 0, 19, 23
RGB 0, 130, 163
HEX #0082a3

Svart
Pantone 447 CC
CMYK 0, 0, 0, 96
RGB 65, 64, 66
HEX #404041

Lys grå
Pantone Cool Gray 2
CMYK 0,0,0,8
RGB 235, 235, 236
HEX #eaebec
NCS S 1000-N

Primære fargepalett

100%

80%

60%

40%

20%

100%

80%

60%

40%

20%

Sekundær fargepalett

Midnattsol rød

Pantone Warm Red C
CMYK 0, 85, 75, 0
RGB 240, 78, 69
HEX #ef4e45

100%

80%

60%

40%

20%

Gul

Pantone 141 C
CMYK 0, 30, 70, 0
RGB 253, 186, 99
HEX #fcba63

100%

80%

60%

40%

20%

Nordlys grønn

Pantone 3385 C
CMYK 75, 5, 63, 0
RGB 51, 175, 133
HEX #33AF85

100%

80%

60%

40%

20%

Mørk blå

Pantone 308 C
CMYK 89, 46, 43, 22
RGB 22, 107, 131
HEX #166b83

100%

80%

60%

40%

20%

Typografi

Public Sans er navnet på profilfonten for Nordland fylkeskommune. Den skal benyttes i all kommunikasjon, både på papir og digitalt.

Aa *

Public Sans

Aa Bb Cc

Light

ABCDFEGHIJKLM
abcdefghijklmopqrs
0123456789

Regular

ABCDFEGHIJKLM
abcdefghijklmopqrs
0123456789

Medium

ABCDFEGHIJKLM
abcdefghijklmopqrs
0123456789

Bold

ABCDFEGHIJKLM
abcdefghijklmopqrs
0123456789

Semi Bold

ABCDFEGHIJKLM
abcdefghijklmopqrs
0123456789

Extra Black

ABCDFEGHIJKLM
abcdefghijklmopqrs
0123456789

Arial

Aa Bb Cc

Regular

ABCDFEGHIJKLM

abcdefghijklmopqrs

0123456789

Italic

ABCDFEGHIJKLM

abcdefghijklmopqrs

0123456789

Bold

ABCDFEGHIJKLM

abcdefghijklmopqrs

0123456789

Bold Italic

ABCDFEGHIJKLM

abcdefghijklmopqrs

0123456789

Skilt

Krav til universell utforming skal ivaretas ved produksjon av skilt. Dette gjelder all skilting og merking både innvendig og utvendig.

Eksempel på fasadeskilt med utfreste bokstaver på mørk bakgrunn.

På de neste sidene finner du samlet utdypende lovdata og forskrifter med beskrivende punkter. Disse sidene blir henvist til igjennom skiltmalen.

TEK17

§12-6 (1) Kommunikasjonsveier skal være sikre og brukbare for den ferdsel og transport som forventes.

2. Skilt må plasseres på en slik måte at det ikke er fare for sammenstøt.

3. Avstanden fra underkanten av skilt som henger fra tak eller stikker ut fra vegg, må være minimum 2,25 meter til underliggende gulv.

§12-6 (2) Kommunikasjonsveier skal være lette å finne og orientere seg i. Ensartet, konsekvent og effektiv merking og skilting gjør det lettere å orientere seg i bygget.

1. Heis og trapper i hovedatkomster må være sentralt plasserte og lette å finne ved at de

b. er tydelig merket fra hovedinngangen fram til heis og trapp, eller

2. Skilt og merking som viser retning eller rom, må utformes og plasseres slik at det er lett å orientere seg.

Skilt og merking må være

- a. lett synlig,
- b. logisk og
- c. lesbar

§12-6 (6c) Det skal være skilt og merking som gir nødvendig informasjon. Skilt og merking skal være lette å lese og oppfatte. Det skal være synlig luminanskontrast på minimum 0,8 mellom tekst og bunnfarge. Skilt og merking skal plasseres tilgjengelig og lett synlig både for sittende og gående.

Etasjetall skal være visuelt og taktilt lesbart i alle etasjer.

Skilting og merking er viktige tiltak for å bedre oversikten og gjøre det lettere å finne fram til ulike deler av byggverket.

Skilt som er lette å lese og oppfatte har entydig tekst som er utformet med tilstrekkelig store bokstaver i kontrastfarge til

bakgrunnen. Piktogrammer kan være lette å lese og oppfatte.

§12-18 (1) Skilt, styrings- og betjeningspanel, håndtak, armaturer og lignende skal være enkle å forstå og betjene.

1. Skilt, styrings- og betjeningspanel, håndtak og armaturer mv. må være utformet og plassert slik at personer med ulike brukerforutsetninger kan lese og håndtere dem.

Følgende gjelder:

- a. paneler, armaturer mv. må være enkle å forstå og bruke slik at feil bruk unngås,
- b. tekst og tall må være tydelig utformet med kontrast til bakgrunn,

§12-18 (2) Informasjon skal være lett å lese og oppfatte. Det skal være synlig kontrast mellom teksten og bakgrunnen, med luminanskontrast minimum 0,8. Viktig informasjon skal være tilgjengelig med tekst og lyd. Taktile tegn kan erstatte lyd.

1. Punktstørrelse på skjermer eller displayer må tilpasses forventet leseavstand.

2. Standardiserte piktogrammer kan erstatte tekst på enkelte skilt.

NS 11001-1:2018

6.8.1 Det bør være et overordnet mål å løse veifinningsstrategien i en bygning med færrest mulige tiltak. I anlegg for arbeids- og publikumsbygninger skal visuelt og taktill informasjon i form av belysning, skilt, kanter, ledelinjer og varselfelt inngå i en helhetlig plan for veifiningsystemet.

6.8.3 Oversiktsskilt og retningsskilt skal plasseres ved begynnelsen av adkomstveier eller ved kryss der det er behov for informasjon for å finne frem.

Veifiningsystemet skal være belyst slik at kontraster og farger er synlige.

For å sikre god lesbarhet skal skilt plasseres slik at det er mulig å komme tett inntil dem. Skilt skal være utformet med kontrast-

farger og tilstrekkelig store bokstaver og tegn slik at de er lette å lese og forstå. Skilt med punktskrift skal plasseres slik at de er lette å finne.

Ikke-lysende skilt skal være belyst med minst 100 lx. Armaturer som benyttes til skiltbelysning, skal være avskjermet for blending. Skiltbelysningen skal plasseres slik at sjenerende reflekser i skiltene ikke forekommer fra normal leseposisjon.

Lysende skilt skal ha en luminans på minst 100 cd/m² for flater som skal oppfattes som hvite. Fargede flater bør ikke ha en lavere luminans enn 5 % av skiltets hvite flater.

Viktig informasjon og tekst bør være svart.

6.8.4 Informasjon som gis ved hjelp av lyd, skal understøttes av visuell informasjon.

8.8 Ved plassering av informasjonstavler og skilt i vindfang skal brukeren kunne stoppe opp og lese informasjonen uten å være til hinder for ferdsel ut og inn av bygningen.

12.2 Det er viktig å formidle informasjon på flere måter både taktill, visuelt og auditivt for å gi alternativer til å innhente nødvendig informasjon. Informasjonen skal plasseres og utformes slik at den ikke hindrer allmenn ferdsel eller kan skape farlige situasjoner.

Viktige momenter:

- behov for informasjon;
- plassering av informasjon;
- konsekvent utforming av informasjon;
- konsekvent gjentakelse av informasjon;
- forståelig informasjon (leselig, taktill, auditiv).

Informasjon skal være tilgjengelig både visuelt, taktill og auditivt. Der auditiv informasjon benyttes, skal dette suppleres med visuell informasjon. Høyttaleranlegg skal være tilkopleet forsterket lydover-

føring. Det skal merkes tydelig hvor det er auditiv informasjon. Dette er særlig viktig i rømningsveier.

Retningsskiltning skal peke klart mot angitt mål. Ved endring av gangretning skal det vurderes retningsinformasjon. Repeterende informasjon skal være mest mulig lik i hele bygningen og plasseres på tilnærmet samme sted i hver etasje. Etasjetallene skal være identifiserbare (visuelt og taktilt) i alle etasjer også utenfor heiser. Etasjemarkeringen skal prosjekteres med en luminanskontrast på minst 0,8 mellom tekst og bakgrunn.

Skilter med informasjon skal plasseres lett synlig for både sittende og gående fra 1400 mm til 1600 mm over gulvet eller grunnen, med en anbefalt senterhøyde på 1500 mm. Det skal være mulig å komme tett inntil informasjonen.

Der en kan forvente ansamlinger av mennesker, skal skilter vurderes plassert høyere på veggen, det vil si mer enn 2000 mm over gulvet. Underkanten på skilter som henger fra himlingen eller stikker ut fra veggen, skal være minst 2200 mm over gulvet. For å finne viktige punkter i bygninger og uteområder anbefales talende skilt, som sammen med et ledelinjesystem gjør det lettere for personer med nedsatt syn å orientere seg.

NS 3041:2007

4.1 Skilt og reklame er viktige deler av omgivelsene og påvirker derfor våre urbane rom som igjen speiler vår egen kultur og holdninger. Det er viktig at slike elementer og deres plassering også er med på å forsterke de positive kvaliteter som allerede er til stede i våre by- og landskapsrom.

Skilt og lignende innretninger i det offentlige rom skal forholde seg til, underordne seg og tilpasse seg den angjeldende bygnings

arkitektur og områdets egenart, både mht. plassering og innbyrdes gruppering i forhold til bygning og omgivelser, samt utforming og materialvalg.

I denne sammenhengen er det også viktig å tenke på at skiltene skal kunne leses og forstås av personer med funksjonsnedsettelser, som dyslektikere, synshemmede og personer med lærevansker, jf. prinsipper om universell utforming.

Skiltløsningene må være lette å forstå uten hensyn til brukernes erfaring, kunnskap, språkferdigheter eller konsentrasjonsnivå. Skiltenes størrelse og plassering må muliggjøre tilgang og bruk, uavhengig av brukernes størrelse og mobilitet.

4.2 Skilt skal

- være mest mulig vedlikeholdsfrie. Jevnlig renhold og vedlikehold bidrar til å forlenge skiltenes nytteverdi;

- være tilpasset mekaniske, kjemiske og klimatiske påvirkninger som de kan bli utsatt for;

- ikke gi sjenerende refleks.

4.3 Informasjonsskilt skal ikke ha form og farge som varselskilt etter NS 4210. Det skal være god kontrast mellom bakgrunnen og teksten eller symbolet.

4.4 Språk Informasjonen som gis på skiltene, skal være entydig, kortfattet og lett å oppfatte. Språket skal være enkelt, naturlig og klart tilpasset brukerne.

4.5 Versalhøyde I standarden er det lagt vekt på at den visuelle informasjonen også skal kunne oppfattes av svaksynte.

Minste versalhøyde skal være:

- 35 mm for orienteringsskilt og lignende

- 50 mm for henvisningsskilt og dørskilt

7.1 Skriftbildet skal være tydelig.

Det vanligste er å bruke en enkel skrift (gro-

tesk), altså bokstaver uten «føtter» (seriffer). Det anbefales å unngå geometriske fonter og fortrinnsvis velge en font som har god kontrast mellom bokstavene, og som dermed er lettere å lese. Eksempel på slike er Arial, Gill Sans og Stone Sans. Normal eller halvfet font er lettest leselig. Det anbefales å bruke små bokstaver (minuskler) med store bokstaver (versaler) som forbokstaver etter gjeldende rettskrivningsregler. Firmanavn/produkt navn med lett gjenkjenkelig skriftbilde unntas fra disse reglene.

Det skal være god kontrast mellom skrift og bakgrunn. Unngå bruk av blanke materialer som gir refleks og dårlig lesbarhet. Det anbefales at virksomheter med mange filialer utvikler profilprogrammer som gjør det mulig å velge mellom positive eller negative utførelser på fasadeskiltene. Dette gjelder særlig for skilt utført som freste skilt.

7.2 Avstanden mellom bokstavene i et ord skal være visuelt jevn, slik at ordbildet er lett leselig og gjenkjenkelig. Avstanden mellom ordene skal være visuelt like. Brukes bare store bokstaver (versaler), skal disse sperres relativt løst for å oppnå jevn avstand.

Teksten skal i alminnelighet ha jevn marg på venstre side. Deling av ord skal unngås. Vanlige forkortelser godtas. Linjeavstanden skal være minst 1,6 ganger høyden på de store bokstavene.

7.3 Høyden på de store bokstavene (versalene) bestemmes av skiltets plassering og skal være minst 1/65 av leseavstanden. Skilt plassert lavere enn 2,1 m over gulv/mark, skal ha en versalhøyde på minimum 25 mm.

Når man kan komme helt inntil skiltet,

er følgende høyde tilstrekkelig:

- for underordnet informasjon på stedsskilt:

15 mm.

-for tekst i forbindelse med tekniske installasjoner, for eksempel ringetablå: 10 mm. Skilt plassert høyere enn 2,1 m over gulv/mark, skal ha en versalhøyde på minst 70 mm.

7.4 Punktskrift på skilt skal utføres etter de samme retningslinjer som for punktskrift i bøker.

7.5 Gravert tekst regnes ikke som taktilt leselig. Når opphøyd tekst skal være taktilt leselig, skal

-alle bokstavene være store bokstaver med en høyde på 25mm;

-tekstens overflate være minst 1 mm over bakgrunnen;

-plasseringshøyden skal være 1,5 m når skilt med tekst skal leses visuelt, og 1,2 m for skilt med punktskrift..

-For relieffskrift gjelder for øvrig de samme kravene som er angitt for flateskrift.

8 Piktogrammer skal brukes i største mulig utstrekning. De kan suppleres med tekst dersom betydningen kan føre til misforståelse.

Kjente piktogrammer eller piktogrammer som avbilder innholdet, fungerer bedre enn ukjente konstruerte symboler som forutsetter at man skal lære seg betydningen av dem. Symbol uten tekst skal være minst 200 mm x 200 mm.

Når symbol og tekst er sammenstilt, skal dimensjonene avpasses etter hverandre.

Skriftstørrelse fra

NS 3041:2007

4.5 Versalhøyde

I standarden er det lagt vekt på den visuelle informasjonen også skal kunne oppfattes av svaksynte. Minste versalhøyde skal være:

-35 mm for orienteringsskilt og lignende

-50 mm for henvisningsskilt og dørskilt

7.3 Skriftens høyde

Høyden på de store bokstavene (versalene) bestemmes av skiltets plassering og skal være minst 1/65 av leseavstanden.

Skilt plassert lavere enn 2,1 m over gulv/mark, skal ha en versalhøyde på minimum 25 mm.

Når man kan komme helt inntil skiltet, er følgende høyde tilstrekkelig:

-for underordnet informasjon på stedsskilt: 15 mm

-for tekst i forbindelse med teknisk installasjoner, for eksempel ringetablå: 10 mm.

Skilt plassert høyere enn 2,1 m over gulv/mark, skal ha en versalhøyde på minst 70 mm

7.5 Gravert tekst regnes ikke som taktilt leselig. Når opphøyd tekst skal være taktilt leselig, skal

-alle bokstavene være store bokstaver med en høyde på 25mm;

-tekstens overflate være minst 1 mm over bakgrunnen;

-plasseringshøyden skal være 1,5 m når skilt med tekst skal leses visuelt, og 1,2 m for skilt med punktskrift.

For relieffskrift gjelder for øvrig de samme kravene som er angitt for flateskrift.

Markering

TEK17

§12-4 (2a) Inngangspartier skal ha belysning slik at inngangsparti og hovedinngangsdør er synlig i forhold til omliggende flater.

1. Belysningsstyrken tilpasses material- og fargebruken slik at inngangspartiet og hovedinngangsdøren blir synlig i forhold til omliggende flater med luminanskontrast minimum 0,4.

NS 11001-1:2018

8.7 Dørkarmen og dørblieder skal ha kontrast i forhold til tilgrensende vegger. Dersom

tilgrensende vegger er i glass, skal disse merkes spesielt.

Markering av søyler og utstikkende bygningselementer

TEK17 §12-6 (6f) For å unngå fare for sammenstøt skal søyler være synlige i forhold til omgivelsene. Søyler og lignende skal ha luminanskontrast på minimum 0,4 til omgivelser eller merkes i to høyder med luminanskontrast på minimum 0,8 til bakgrunnsfarge.

Markering av søyler bør plasseres mellom 0,9 m og 1,5 m over gulv for at markeringen skal være lett å se.

NS 11001-1:2018

9.3.3 Brukerkrav som skal innfris i resepsjonsområdet:

- eventuelle søyler eller andre hindringer skal ha en luminanskontrast på minst 0,4 i forhold til omgivelsene, eller være utstyrt med markering som gir en luminanskontrast på minst 0,8 i forhold til omgivelsene;

- markeringsfelt eller -bånd på søyler eller andre hindringer skal ha en bredde på minst 50 mm og plasseres i 3 høyder: på gulvnivå, 900 mm og 1500 mm over gulvet.

Foliering av glassfelter og vinduer

TEK17

§12-17 (2) Glassfelt i inngangsparti og kommunikasjonsvei der det kan være fare for sammenstøt, skal være kontrastmerket med glassmarkør synlig fra begge sider i to høyder med senter 0,9 m og 1,5 m over ferdig gulv.

Mønster i glassmarkør i dør skal være forskjellig fra glassmarkør i nærliggende glassfelt.

NS 11001-1:2018

8.6 Hvis karuselldør benyttes, gjelder følgende forutsetninger:
-det skal være tydelig kontrast mellom

rammeverk og glassflate;

-merking av glass skal være i henhold til punkt 10.3.1;

8.7 Rammeløse glassdører og dører med glassparti skal være merket, se punkt 10.3.1. Dørblad i glass skal merkes ulikt fra tilgrensende vegger i glass.

10.3.1 Glassdører skal være merket. Merkingen skal være horisontal i to høyder med senter på henholdsvis 900 mm og 1500 mm. Merkingen skal stå i kontrast til bakgrunnen, og den skal plasseres på begge sider av glasset for å bryte refleksjoner. Det merkete feltet skal ha en bredde på minst 50 mm.

Glassdører skal merkes ulikt fra omliggende glassvegger

NS 3041-2007

5.2 Glassmerking: God kontrast mot bakgrunn.

Ledelinjer (innvendig):

TEK17

§ 12-6 (5h) Store rom, der sentrale ganglinjer går på tvers av åpne arealer, skal ha definert gangsoner eller nødvendig ledelinje. En skal unngå å bruke mønster i gulv som gir villedende retningsinformasjon. Dersom gulvflaten har mønster er det vanskeligere å markere gangsoner eller ledelinjer. Bruk av kunstige ledelinjer kan ikke kompensere for mønster som villeder.

NS 11001-1:2018

6.8.1 I anlegg for arbeids- og publikumsbygninger skal visuell og taktil informasjon i form av belysning, skilt, kanter, ledelinjer og varselfelt inngå i en helhetlig plan for veifiningsystemet.

Adkomstveier skal ha retningsgivende visuell informasjon i form av ledende elementer.

12.3.2 Ledelinjene skal:

- være både godt synlige og gi god kontrast;
- kunne føles eller høres ved bruk av hvit stoff;

-ha fritt gangareal med en bredde på minst 500 mm på hver side av linjen ved innendørs bruk;

-ha fritt gangareal med en bredde på minst 900 mm på hver side av linjen ved utendørs bruk.

Oppmerksomhetsfelt:

TEK17

§ 8-9 (2d) Trapper i utearealer med krav om universell utforming skal ha oppmerksomhetsfelt foran og inntil det nederste trinnet

1. Oppmerksomhetsfeltet må ha en taktil utforming som ikke forveksles med et farefelt.

§ 12-4 (2b) Det skal være et visuelt og taktilt oppmerksomhetsfelt foran hovedinngangsdører.

Et oppmerksomhetsfelt foran døren er til orienteringshjelp for blinde og svaksynte. At feltet skal være visuelt innebærer at det skal være synlig som et avgrenset felt. At det skal være taktilt innebærer at materialet skal kunne føles med føttene eller med en mobilitetsstokk.

En nedfelt skraperist foran inngangsdøren er et eksempel på et oppmerksomhetsfelt. En skraperist har en annen struktur enn, og har kontrast til, øvrig materiale.

§ 12-14 (3c) Det skal være et oppmerksomhetsfelt foran og inntil det nederste trinnet i hele trappens bredde. Oppmerksomhetsfeltet skal merkes taktilt og visuelt med luminanskontrast på minimum 0,8 i forhold til bakgrunnen.

Kravet gjelder ikke for mellomrepos, det vil si repos som ikke har utgang til annet areal.

NS 11001-1:2018

6.6 Utvendige trapper for felles bruk skal utformes etter følgende kriterier:

- oppmerksomhetsfelt i bunnen av trappen,

i hele trappens bredde og i en dybde på 600 mm dybde;

-oppmerksomhetsfeltet skal gå helt inn til opptrinnet på nederste trappetrinn;

-oppmerksomhetsfelt skal prosjekteres med en luminanskontrast på minst 0,4; 10.5 Dersom det er innendørs rampe, skal følgende kriterier oppfylles:

-før start og etter slutt på rampen skal det være et taktilt og visuelt oppmerksomhetsfelt i hele rampens bredde som er 600 mm dypt, og som har en luminanskontrast på minst 0,4;

11.2 Trappene skal utformes etter følgende kriterier:

-før trappeløpet starter med nederste trinn, skal det være et oppmerksomhetsfelt som er 600 mm dypt i hele trappens bredde;

11.3 Ramper for vertikal kommunikasjon i bygninger skal utformes etter følgende kriterier:

-det skal være oppmerksomhetsfelt i hver ende av rampen;

-toppen av rampen skal markeres med en kontraststripe som er 40 mm bred i hele rampens bredde, og med luminanskontrast 0,4 mellom markering og rampe;

11.7.3 Gulvet foran heisdørene i etasjene skal være utført med et taktilt oppmerksomhetsfelt.

12.3.3 Navnet tilsier at det skal påkalle oppmerksomhet. Oppmerksomhetsfeltet markerer forgreninger eller retningsendringer eller informerer om viktige funksjoner som informasjonspunkt, inngangsparti, billettluke og resepsjon. Oppmerksomhetsfelt utformes gjerne med ribbene på tvers av gangretningen og plasseres vanligvis i tilknytning til retningslementer eller den naturlige ledelinjen.

Farefelt:

TEK17

§ 8-9 (2d) Trapper i utearealer med krav om universell utforming skal ha taktilt og visuelt farefelt foran det øverste trinnet

1. Utforming av farefelt må være gjen-

kjennbart som taktil varsling av fare.

2. Farefeltet må plasseres med ett trinns dybde før trappen starter.

§ 12-14 (3c) Det skal være et farefelt foran det øverste trappetrinnet i hele trappens bredde. Farefeltet skal merkes taktilt og visuelt med luminanskontrast på minimum 0,8 i forhold til bakgrunnen.

For at blinde og svaksynte skal ha nytte av et farefelt på toppen av en trapp, er det viktig at det er tilstrekkelig plass til korrekt plassering og at teksturen på feltet er gjenkjennbart som et farefelt.

Kravet gjelder ikke for mellomrepos, det vil si repos som ikke har utgang til annet areal.

1. Utforming av farefelt må være gjenkjennbart som taktil varsling av fare.

2. Farefeltet må plasseres med en avstand tilsvarende ett trinns dybde før trappen starter.

3. Andre markeringer eller matter foran dører og lignende må ikke komme i konflikt med farefeltet.

NS 11001-1:2018

6.6 Utvendige trapper for felles bruk skal utformes etter følgende kriterier:

-farefelt på toppen av trappen, i hele trappens bredde, og med en dybde på 800 mm til 900 mm;

-farefeltet slutter med ett trinns dybde før første trappetrinn, og skal prosjekteres med en luminanskontrast på minst 0,4 til omliggende flater;

-farefeltet legges med flattoppedede kuler. Farefeltet utformes og dimensjoneres etter spesifikasjoner i CEN/TS 15209:2008, Annex B Norway;

11.2 Trappene skal utformes etter følgende kriterier:

-før øverste trinn skal det være et farefelt som er 600 mm dypt i hele trappens bredde, og feltet skal avsluttes i ett trinns dybde før trappen starter;

-farefelt før øverste trinn skal prosjekteres med en luminanskontrast på 0,8 i forhold til

gulvet rundt;

12.3.4 Farefelt skal varsle om farer som for eksempel kryssing av trafikkareal eller nivåendringer som trapper og usikrete kanter. Farefeltene utformes gjerne med flattoppedede halvkuler i rader, parallelle eller forskjøvet. Farefeltene kan ha stor nytteverdi også når de etableres uten at det anlegges ledelinje, eksempelvis i forkant av trappeløp eller usikrete kanter.

Trappenser:

TEK17

§ 8-9 (2d) Trapper i utearealer med krav om universell utforming skal ha synlig kontrastmarkering på trappeforkanten på de øvrige inntrinnene

Det kreves ikke markering av opptrinn.

Synlig kontrast oppnås med luminanskontrast 0,4 mellom bakgrunn og markering.

§ 12-14 (2c) Inntrinn skal markeres slik at det oppnås luminanskontrast på minimum 0,8 i forhold til trinnfargen. Markeringen på inntrinnet skal være i hele trinnets bredde i maksimum 0,04 m dybde.

Begrensningen på 0,04 meter er satt for at trinnetes avsats skal være synlig når en står på toppen av trappen. Dersom markeringen er bredere enn 0,04 meter på trappetrinnene, vil det fra toppen av trappen se ut som hele inntrinnet er markert og da mister markeringen sin funksjon.

NS 11001-1:2018

6.6 Utvendige trapper for felles bruk skal utformes etter følgende kriterier:

-hvert trinn skal ha en kontraststripe i hele trappenesens bredde. Kontraststripen skal ha en bredde på minst 30 mm og høyst 40 mm. Stripebredden skal ikke være bredere enn at hvert trinn fremstår tydelig sett ovenfra;

11.2 Trappene skal utformes etter følgende kriterier:

-hvert trinn skal ha en kontraststripe i hele trappenesens bredde på inntrinnet med en

stripebredde på minst 30 mm og høyst 40 mm. Det skal prosjekteres med en luminanskontrast på minst 0,8 mellom markeringen og trinnet;

Fasadeskilt

- Størrelse på fasadeskilt tilpasses hvert bygg.
  - Logo skal være utskjært i farger og montert på skinner med farge som så nært som mulig tilsvarer farge på veggen det monteres på.
  - På mørke bygg skal logo med hvit tekst benyttes, og på lyse bygg skal logo med svart tekst benyttes.
  - På lyse bygg hvor det velges LED-skilt med frontbelysning, skal dag/natt-effekt benyttes på tekst. (Svart på dagtid, og hvitt lys ut av front i mørke.)
  - På mørke bygg hvor det velges LED-skilt med frontbelysning skal hvite bokstaver benyttes.
  - Lesning av blinde/ utenfor rekkevidde. Da skal det settes opp alternativt skilt for blinde.
- Se side 21-25: NS 3041:2007 4.1, 4.2, 4.3 og 4.4 for utdypende informasjon.

Nordland
FYLKESKOMMUNE

Vest-Lofoten
videregående skole

Nordland
FYLKESKOMMUNE

Vest-Lofoten
videregående skole

Skilt på skiltplate

- Skilt på plate plasseres primært over andre innganger enn på hovedfasade, men godt synlig fra adkomstveier.
  - Skilt på plate er et alternativt skilt for mindre enheter og skal ikke brukes på hovedfasade.
  - Størrelse på skilt tilpasses bygget.
  - Skilteksempelet under illustrerer hvordan avstander og størrelser skal brukes for å bestemme størrelse på logo, samt plassering av alle elementene.
- Størrelsen på skiltplaten følger regler om avstand rundt logo. Minimumsavstanden fra våpenskjold til skiltkant skal være halvparten av bredden til fylkesvåpenet.

Se side 21-25: NS 3041:2007 4.1, 4.2, 4.3 og 4.4 for utdypende informasjon.

Skilt med skiltplate

Skiltplate med minimumsavstand til skiltkant

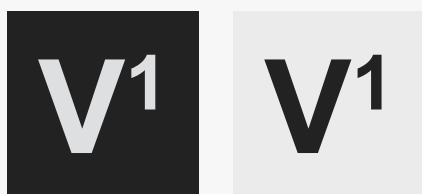
Eksempel på skilt med skiltplate.

Inngangsmarkering

- En bygning må merkes Hovedinngang. Deretter skal alle innganger ha 1-2-3 eller A-B-C. Tilsvarende for andre bygg der det er flere enn én inngang. Et skolebygg kan også ha flere bygg, der kan det benyttes Eks: Bygg 1 inngang A, eller bygg A inngang 1.
- Kontrastmerket glass i to høyder på 900 mm og 1500 mm.
- Dørkarmen og dørbladet skal ha kontrast i forhold til tilgrensende vegger.
- Merking på glassdør i folie.
- Skilt eller løse fasadebokstaver - mørk grå eller gråhvit. (Lakkeres i NCS S 1000-N. Utfrest i 10 mm PVC spraygrunning og lakking (pene sarger)

Se side 21-25: TEK17 §12-4 (2a) og NS 11001-1:2018 8.7 for mer informasjon.

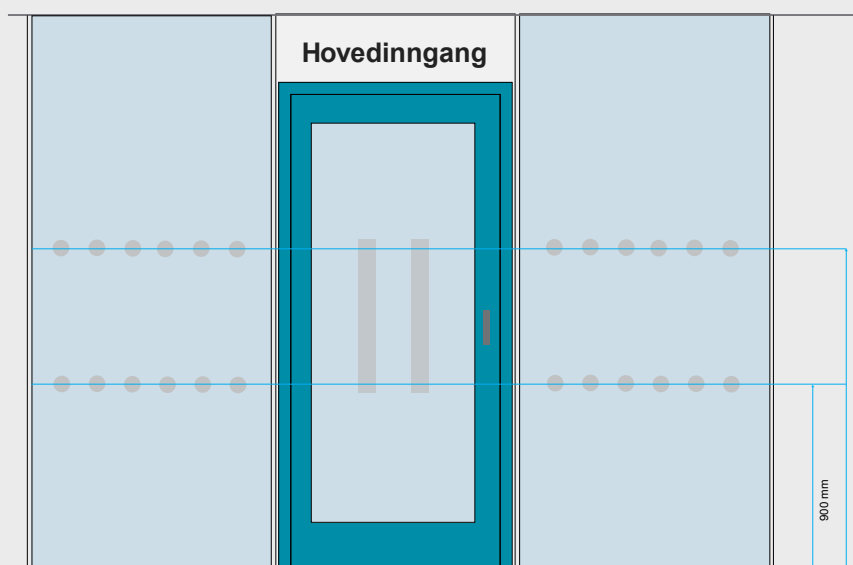
Skilt 1000 x 1000 mm

Løse fasade/byggbokstaver:

Eksempel på inngangsmarkering

Merking av bygg

- Hvert bygg skal merkes med egen byggbokstav.
- Eksempel med Bygg F. Versal høyde 900 mm.
- Font Arial Bold.
- Skilt eller løse fasadebokstaver - mørk grå eller gråhvit (profilfarger). F.eks. Lakkeres i NCS S 1000-N.Utfrest i 10 mm PVC spraygrunning og lakking.

Byggbokstaver:

Orienteringskilt med kart

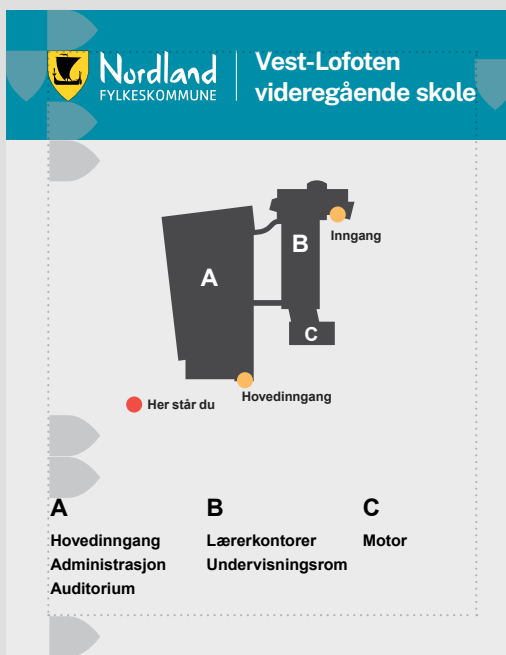
Utvendige infotavler skal følge grafisk profil med tanke på farger og stil. Infotavler med kart skal ha tydelig merking og beskrivelse av byggene på det området det gjelder. Logo og enhetsnavn plasseres i topp av skilt.

Skilteksempelet til høyre illustrerer hvordan avstander og størrelser skal brukes for å bestemme størrelse på logo, samt plassering av ulike elementene.

Skiltene skal holde TEK17 standard og være taktile. Unntak er der det ikke kan plasseres tilgjengelig for lesing av blinde/utenfor rekkevidde. Da skal det settes opp alternativt skilt for blinde.

Se side 21-25: TEK17 § 12-18 (1), § 12-18 (2), NS 11001-1:2018 6.8.1, 6.8.3, 12.2, NS 3041:2007 4.5, 5.3, 7.1 for mer informasjon.

- Orienteringskart skal stå der publikum møter en fylkeskommunal tilgjengelig virksomhet. Dette er et skilt med kart eller illustrasjon over bygningens viktigste funksjoner.
- Skal alltid inneholde virksomhetens navn, og bør være orientert i forhold til den retning leser ser, slik at kart stemmer med terreng i leseøyeblikket.
- Teksten skal plasseres til venstre eller under illustrasjonen. Illustrasjonen skal alltid gi beskjed om hvor hovedinngangen til enheten er. Tekst og illustrasjon må henge sammen.
- Skriftstørrelse på minimum 13 mm høyde.
- Dørskilt, pictogram og orienteringskart/henvisningstavler produseres på transparente plater og folieres i bakkant utifra valgt bakgrunnsfarge for å oppnå godkjent kontrast.
- Merket «Du står her» skal alltid være rødt.
- Bruk så enkle symboler som mulig. Det skal være mulig å skille dem fra hverandre. Beskriv også med tekst.
- Størrelsen er avhengig av informasjonsmengden, 30-240 cm med tilpasset høyde, høyde bør ikke overstige 1200 mm. Bør ikke være større enn at man skal kunne ta på hele skiltet.
- Skiltet må plasseres på et godt synlig sted, samtidig som det tas hensyn at det ikke blir skjult av beplantning og møbler, etc.
- Det bør være mulig å komme inn til skiltet for fotgjengere/rullestolbrukere.
- Der det skal monteres lys på orienteringsskilt, bør belysningskilden ha lysstyrke 50-100 lux.
- Viktige servicefunksjoner som WC, trapper, heis o.l. skal være med på orienteringskartet og markeres med både tekst og piktogram.
- Dersom bygget har ledelinjer, skal disse også markeres.
- Skiltbredde: 1000 mm, høyde: Etter behov
- Font på informasjonstekst: Arial Bold. Stor forbokstav, etterfulgt av små minuskler.

Eksempel på orienteringskilt i mørk grå og gråhvit bakgrunn. Benyttes utvendig på områder/vegger i tilknytning til ulike bygg.

Innvendig orienteringskilt med kart

På et orienteringskart må hovedferdselsåren vises tydelig med ledelinje. Du står her, hovedinngang, toaletter, trapp, heis og ledelinjer skal merkes.

Se side 21-25: TEK17 § 12-18 (1), § 12-18 (2), NS 11001-1:2018 8.8, 12.2, NS 3041:2007 4.5, 5.3 og 7.1 for mer informasjon.

Eksempel på innvendig orienteringskart på gråhvit bakgrunn.

Innvendig skilting

Nfk logo og skolenavn i topp av skilt, som for innvendig orienteringsskilt.

Skilt plasseres sentralt plassert ved adkomst.
Skiltbredde: 600-1000mm bredde, høyde: etter behov. Font på informasjonstekst: Arial Bold

Det anbefales å bruke modulbasert skiltløsning slik at enkeltlinjer kan skiftes ut eller sett inn tomme moduler slik at det er mulig å legge inn nye tekstfelt. F.eks. 600x60 mm.

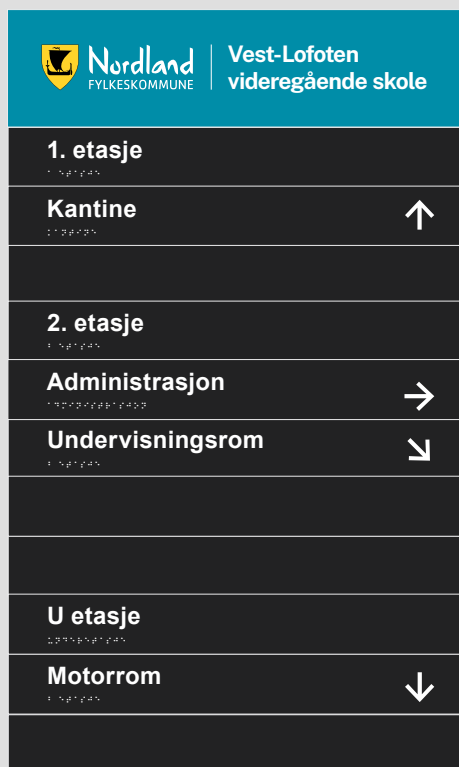
Se side 21-25: TEK17 § 12-18 (1), § 12-18 (2), NS 11001-1:2018 6.8.1, 6.8.3, 12.2, NS 3041:2007 4.5, 5.3, 7.1 for mer informasjon.

For at det skal være enkelt for synshemmede å orientere seg i offentlige bygg, er det viktig med informasjonstavler og informasjonsskilt. Disse må også være enkle for de synshemmede å tyde. Tavler og skilt må derfor plasseres slik at de er enkle å finne for brukerne. Retningsskilting skal peke klart mot angitt mål. Ved endring av gangretning skal det vurderes retningsinformasjon. Repeterende informasjon skal være mest mulig lik i hele bygningen og plasseres på tilnærmet samme sted i hver etasje. Etsasjetallene skal være identifiserbare (visuelt og taktilt) i alle etasjer også utenfor heiser. Etsasjemarkeringen skal prosjekteres med en luminanskontrast på minst 0,8 mellom tekst og bakgrunn.

Dørskilt, piktogram og orienteringskart/henvisningstavler produseres på transparente plater og i bakkant ut fra valgt bakgrunnsfarge for å oppnå godkjent kontrast.

Skiltene skal holde TEK17 standard og være taktile. Unntak er der det ikke kan plasseres tilgjengelig for lesing av blinde/utenfor rekkevidde. Da skal det settes opp alternativt skilt for blinde. Innvendige skilt skal gi informasjon om byggets planløsning og hvilke enheter/funksjoner bygget har. Skilt til høyre illustrerer hvordan avstander og størrelser skal brukes for å bestemme størrelse på logo og tekst, samt plassering av de ulike elementene.

Om skilt monteres i en del av rommet hvor lux nivået er mye lavere enn resten av rommen for øvrig kan dette gi utfordringer for svaksynte (dette spesielt der det benyttes up-/down light). Det er viktig at belysningsplanen hensyntar planlagt skilting. Ideelt bør området hvor skiltene plasseres ha en litt større eller lik lux nivå enn resten av rommet.

Eksempel på modulbasert skiltløsning med enkeltlinjer med bredde på 600 mm

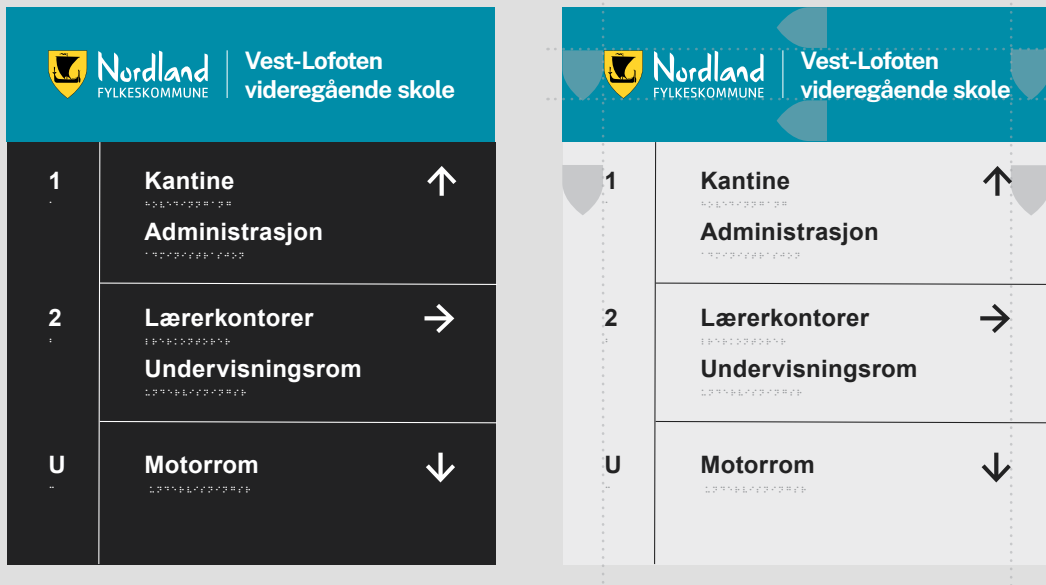
Alternativt innvendig henvisningskilt

Logo og skolenavn i topp av skilt, som for innvendig orienteringsskilt. Skilt plasseres sentralt plassert ved adkomst. Skiltbredde: 600-1000mm bredde, høyde: etter behov. Font på informasjonstekst: Arial Bold

Benyttes piktogrammer må de ha rett str 200x200 mm og utforming benyttes. Innvendig blir det taktilt.

Skal tilsvarende informasjon benyttes utvendig på bygg kan folieskilt benyttes, eller ren folie på vegg. Ved inngangssoner (Viktig informasjon) skal det benyttes informasjon som er beregnet for alle. Det betyr lesbart, kontrast og taktil informasjon.

Skilteeksempelet til høyre illustrerer alternativ farge, bredde og hvordan avstander og størrelser skal brukes for å bestemme størrelse på logo, samt plassering av de ulike elementene.

Eksempel på modulbasert skiltløsning med mørk og lys bakgrunnsfarge.

Piktogrammer

Mørk grå eller svart matt-plate eller akryl med hvitt taktilt symbol. Må tilfredstille kravene til universell utforming. Benytt lys grå plate med mørkgrå symbol om døren er mørk. Utfrest i 10 mm PVC spraygrunning og lakkering.

Taktilt budskap på 2 mm matt akryl for liming. Brailleskrift med transparente kuler.

Se side 21-25: TEK17 § 12-6 (6c), § 12-18 (2), NS 11001-1:2018 8.8, 12.2, NS 3041:2007 8 for mer informasjon.

- Taktile piktogrammer skal benyttes i størst mulig utstrekning på innvendige skilt, spesielt i areal som er rettet mot publikum.
- Interne areal kan benyttes ut fra standardiserte typer uten taktil enhet.
- Piktogrammer plasseres midtstilt på dør, 150 cm i senter fra gulv.
- Piktogrammer plasseres midtstilt, 130 cm i senter fra gulv ved rullestol-inngang.
- Størrelse på piktogrammer skal være minimum 200 x 200 mm.
- Taktil skrift skrives med store bokstaver i høyde 15-25 mm.
- Piktogram produseres på transparente plater og folieres i bakkant ut ifra valgt bakgrunnsfarge for å oppnå godkjent kontrast.
- Der dører er lyse, brukes mørk bakgrunn med hvit skrift og piktogram.
- Der dører er mørke, brukes hvit bakgrunn med mørkt innhold.
- Taktile piktogrammer plasseres ved siden av dør i glass i korrekt høyde.

Henvisningskilt - veifinning

Det er viktig at en møter retningskilt så tidlig som mulig og får nye retningskilt når et veivalg tas.

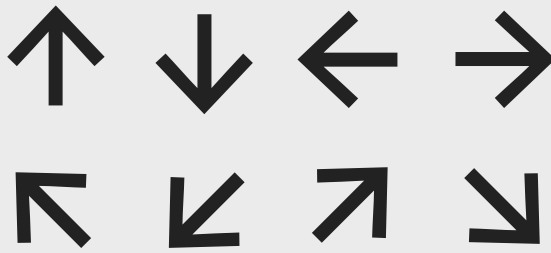
Toalett, heis og trapp må merkes tydelig og vises vei til. Avdelinger, administrasjon, resepsjon, tilhørende bygg, kantine, bibliotek, forelesningsaler, møterom osv. er også interessepunkt som er aktuelt å guide besøkende mot.

Tenk stort: Om en kan slå sammen lærerrom, garderobe lærere, rektor osv. til ordet administrasjon, så er det best.

Piler som viser vei og bruk av store og små bokstaver gjør lesbarheten bedre, samtidig som de står i stil til eksisterende henvisningskilt.

Disse skiltene designes uten logo eller designelement til Nfk.

Se side 21-25: TEK17 § 12-18 (1), § 12-18 (2), NS 11001-1:2018 8.8, 12.2, NS 3041:2007 4.5, 5.3 og 7.1 for mer informasjon.

Ved å følge denne prioriterte rekkefølgen av piler på alle henvisningsskilt, vil man sikre en forståelig og oversiktlig henvisning gjennom bygget.

Piler som viser opp (Rett frem) øverst og piler som viser nedover (Rett bak deg) nederst. Alle piler som er like, kommer under hverandre.

Heis

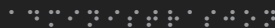
Trapp

Toalett

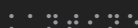
Adminiastasjon

Resepsjon

Kantine

Plassering av skilt

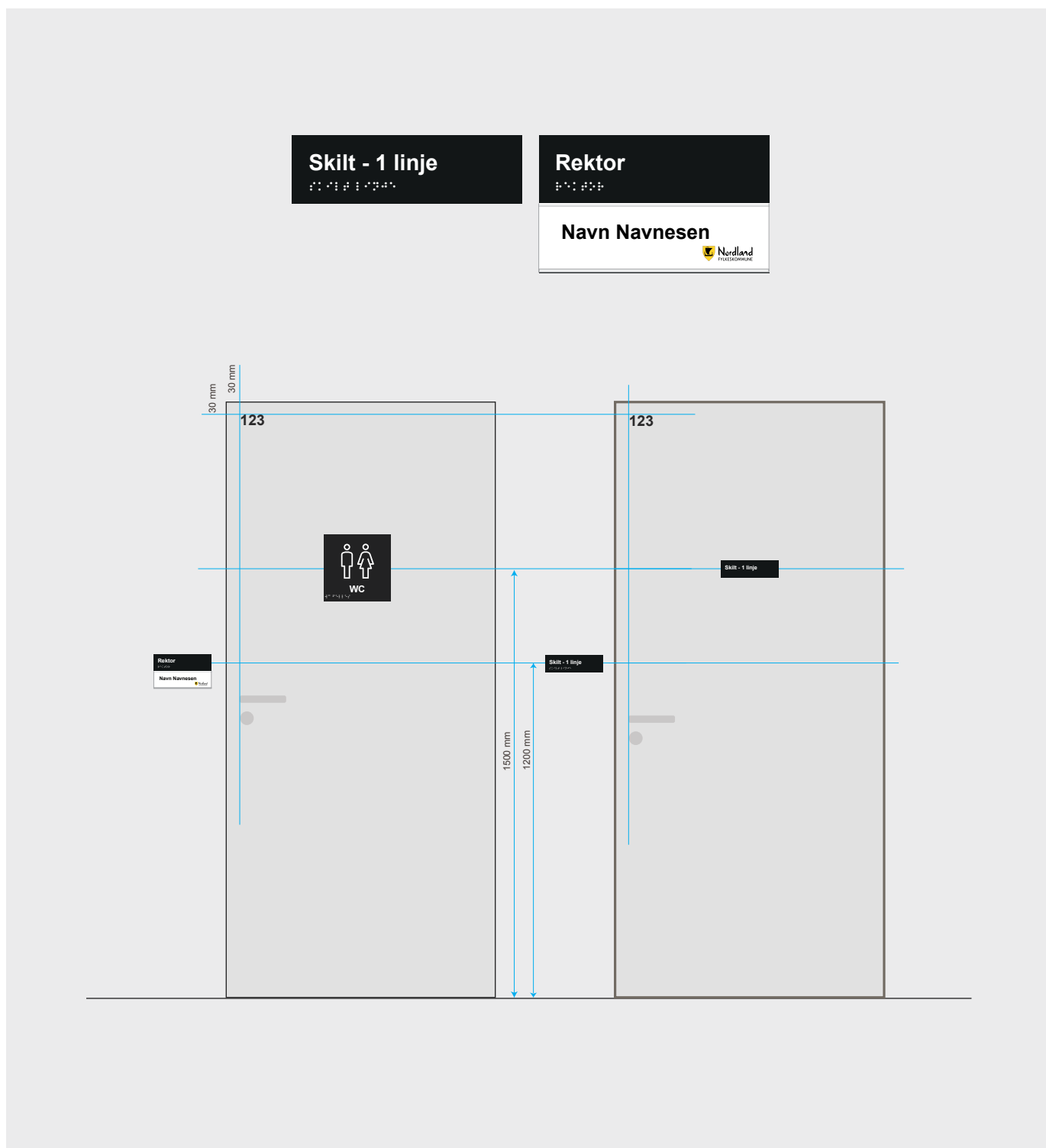
Dørskilt med punktskrift for bilde og svaksynte. Kombinasjon av taktile skilt med generell info som ikke vil forandres som f.eks. rektor, sammen med en skiltramme av samme størrelse med papirbasert løsning, hvor navn kan byttes ut selv om taktilt skilt beholdes.

Teknisk merking i topp av dørblad med foliemerker. Legges 30 mm fra kant og på dørens slagside. Merkes svart på lyse dører og hvit på mørke dører. Dørskilt plasseres sentrert i en høyde på 1500 mm. Dørskilt plasseres som hovedregel

30 mm fra dørkarm ved dørens slagside. Alternativt på dør.

Piktogrammer plasseres på dør i en senterlinje på 1500 mm når skilt skal leses visuelt. Senterlinjen skal være 1200 mm for skilt med punktskrift (NS 3041:2007 5.2) Alternativ plassering på vegg. Navneskilt, følger under dørskilt.

Se side 21-25: TEK17 § 12-18 (1), § 12-18 (2), NS 11001-1:2018 8.8, 12.2 og NS 3041:2007 5.2 for mer informasjon.

Etasjeskilt

Mørk grå og svart matt plate med hvitt taktilt symbol. Taktilt budskap på 2 mm matt akryl for liming. Brailleskrift med transparente kuler.

Må tilfredstille kravene til universell utforming Etasjemerking min. str. 250x250 mm. Gjelder for innvendig bruk.

Se side 21-25: TEK17 §12-6 (6c), NS 11001-1:2018 12.2, NS 3041-2007 7.5 for mer informasjon.

Infoskilt til heis

Høyde: Etter behov. Arial Bold Skriftstørrelse: 16-120 med mer (ut fra type info). Plasseres underkant minimum 800 mm fra bakken, midstilles i synsfelt.

Det anbefales å bruke modulbasert skiltløsning slik at enkeltlinjer kan skiftes ut eller sett inn tomme moduler slik at der er mulig å legge inn nye tekstfelt. F.eks. 600x60 mm.

Se side 21-25: TEK17 §12-6 (6c), NS 11001-1:2018 11.7.1, 12.2, NS 3041-2007 7.5 for mer informasjon.

1. etasje <small>1. etasje</small>	
Kantine <small>1. etasje</small>	↑
2. etasje <small>2. etasje</small>	
Administrasjon <small>1. etasje</small>	→
Undervisningsrom <small>1. etasje</small>	→
U etasje <small>2. etasje</small>	
Motorrom <small>1. etasje</small>	↓

1. etasje <small>1. etasje</small>	
Kantine <small>1. etasje</small>	↑
2. etasje <small>2. etasje</small>	
Administrasjon <small>1. etasje</small>	→
Undervisningsrom <small>1. etasje</small>	↓
U etasje <small>2. etasje</small>	
Motorrom <small>1. etasje</small>	↓

Eksempel på modulbasert skiltløsning/oppsett til heis

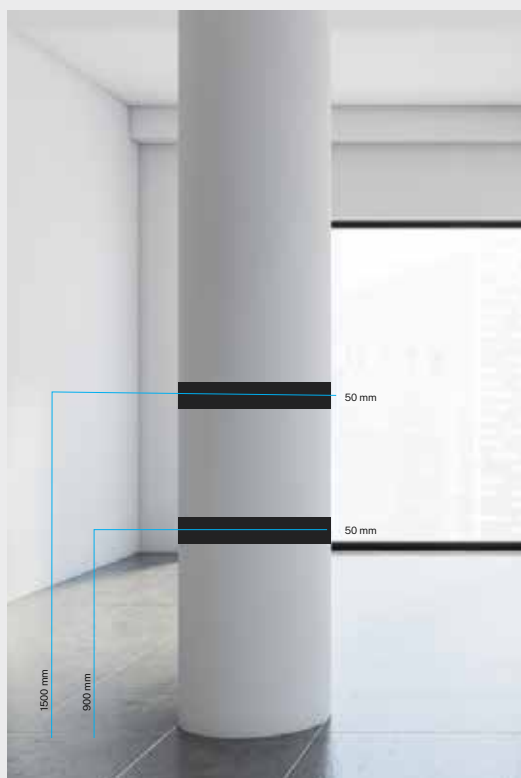
Markering av søyler og utstikkende bygningsselementer

For å unngå fare for sammenstøt skal søyler og lignende være synlige i forhold til omgivelsene. Søyler må merkes i senter på to høyder 900 og 1500 mm. Markeringen skal gi god kontrast til selve søylen og bakgrunnen.

Søyler og lignende skal ha luminanskontrast på minimum 0,4 til omgivelser eller merkes i to høyder med luminanskontrast på minimum 0,8 til bakgrunnsfarge.

Se side 21-25: TEK17 §12-6 (6f), NS 11001-1:2018 9.3.3 for mer informasjon.

Markering på lys søyle

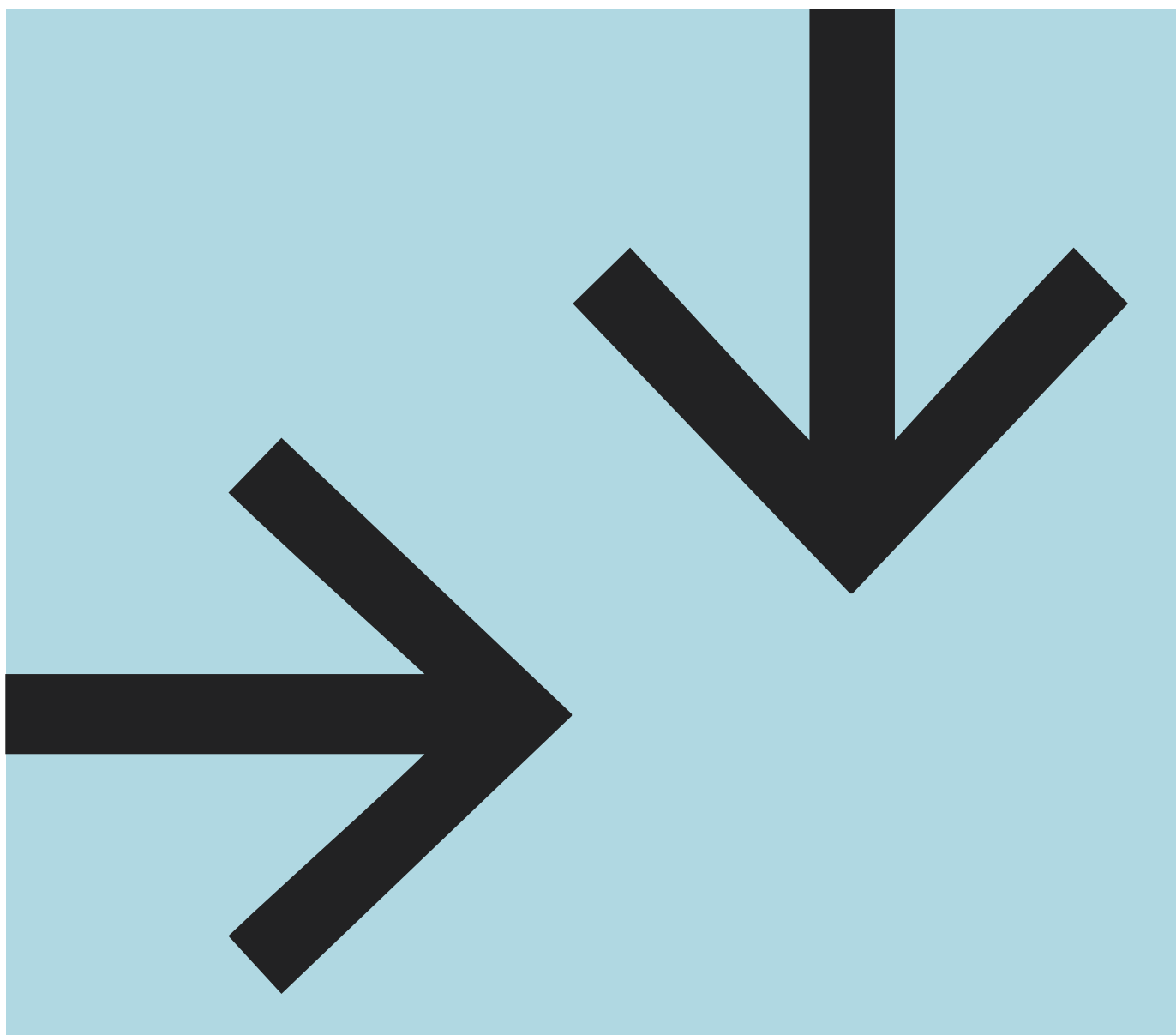

Helfarget søyle med kontrast til bakgrunn

Foliering av vindu og glassvegger

-
- Store glassflater i kommunikasjonsveier og glassfelt i inngangsparti skal merkes i to høyder: 0.9 og 1.5 meter.
  - Merkingen skal ha god kontrast til bakgrunnen, min. 0.8 luminanskontrast, samt være synlig fra begge sider.
  - Blank frostet folie bør unngås, da dette ikke oppfyller kravene om kontrast godt nok. Det bør i stedet benyttes merking eller matt frostet folie som er gjennomfarget hvit, lys grå eller annen ønsket profilmarge som gir god kontrast. Minimum luminanskontrast 0,4
  - Dør og omliggende sidefelt skal merkes med ulike mønstre for å lett kunne skille ut dør fra omliggende flater.

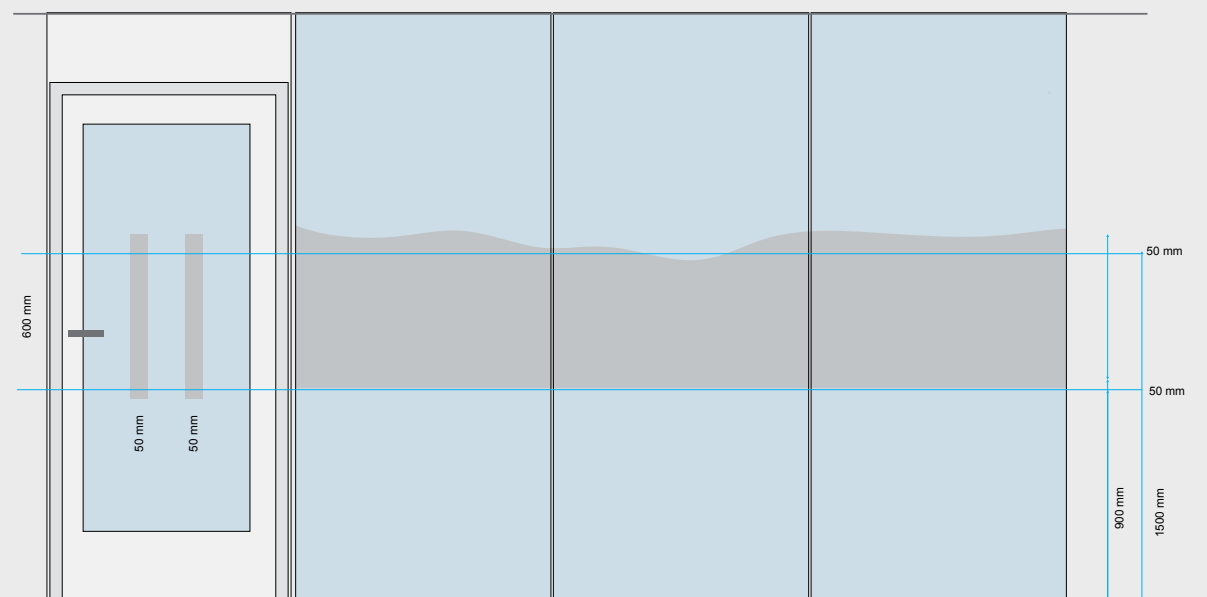
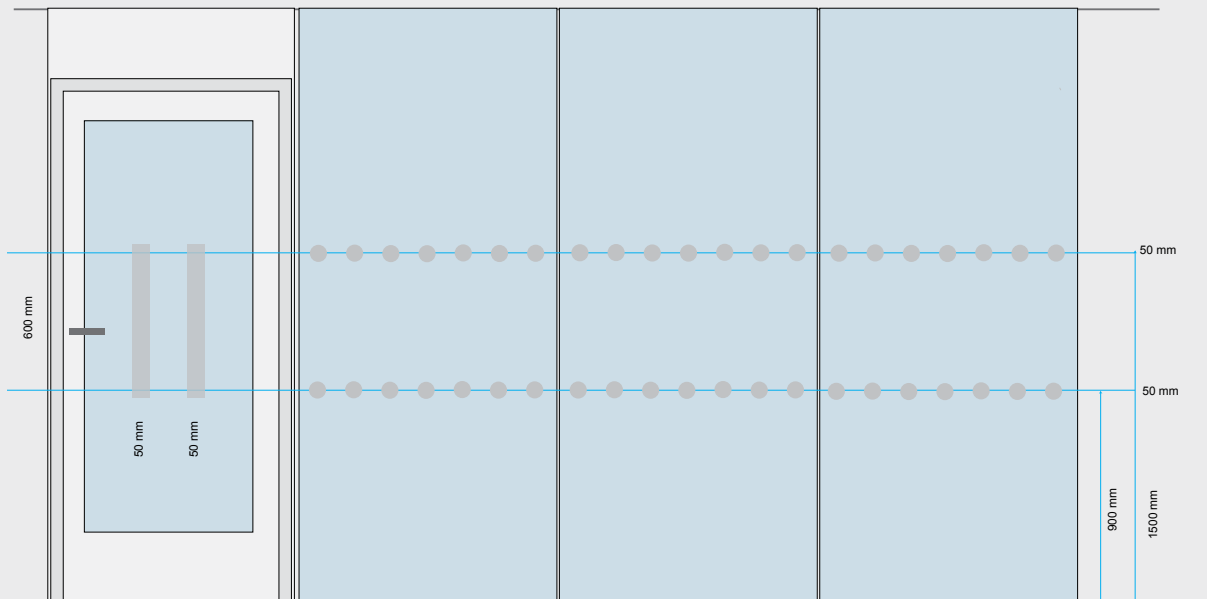
Foliering av glassvegger

For mest mulig gjennomslipp av lys, samtidig som sikkerhet og kravene i TEK17 ivaretas.

Frosted folie, standard er lys grå eller frosted folie med profilfarge i Nfk blå i ønsket prosent.

Her er vertikale striper 50 mm og horisontale sirkler er 50 mm plassert i 900 mm og 1500 mm høyde.

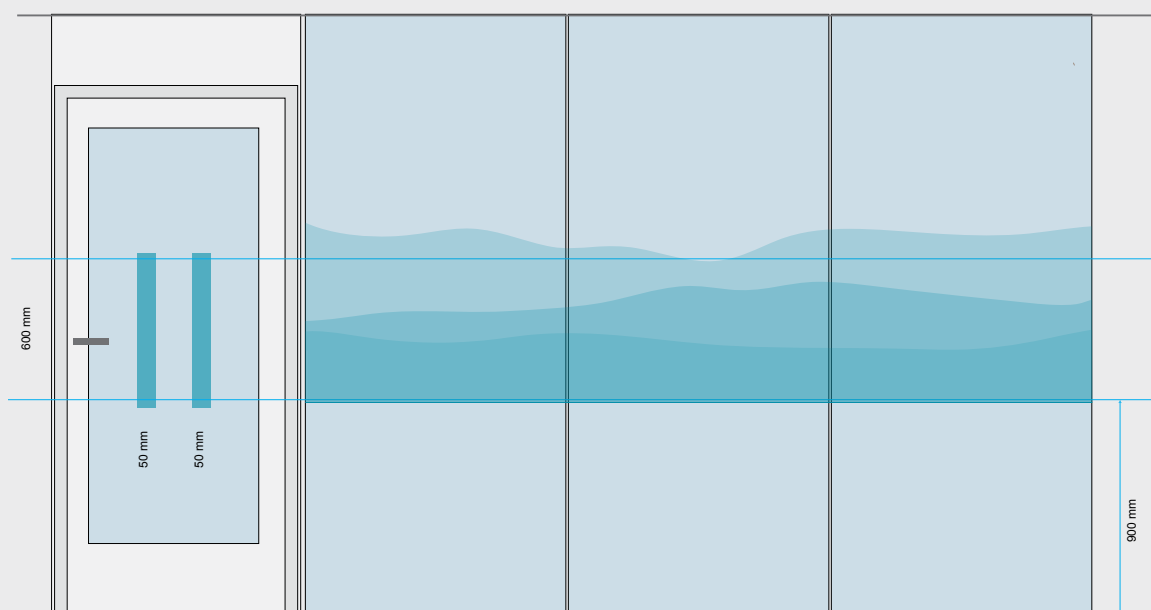
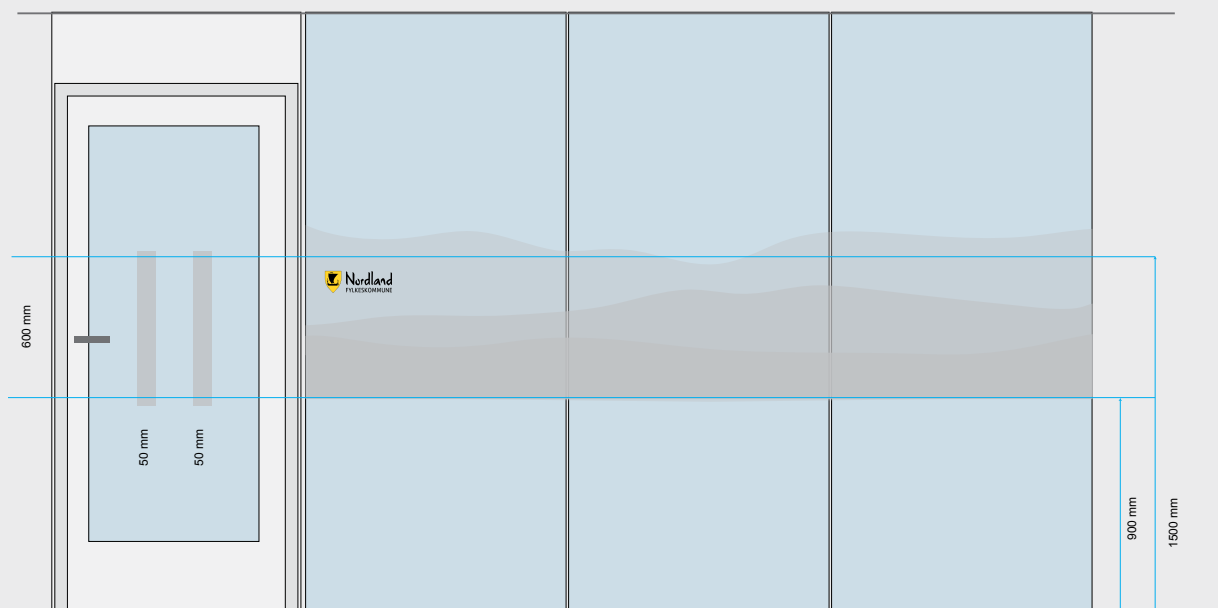
Se side 21-25: TEK17 §12-17 (2), NS 11001-1:2018 8.6, 8.7, 10.3.1 og NS 3041-2007 5.2 for mer informasjon.

Foliering av glassvegger landskap med ulik gjennomsiktighetsgrad

Foliering av glassvegger landskap med ulik gjennomsiktighetsgrad. Alternativ løsning for å skape skape dybde. Frostet folie, standard er lys grå eller

frostet folie med profilmfarge i Nfk blå i ønsket prosent. Folie legges lagvis for å oppnå ulik gjennomsiktighetgrad og dybdeeffekt.

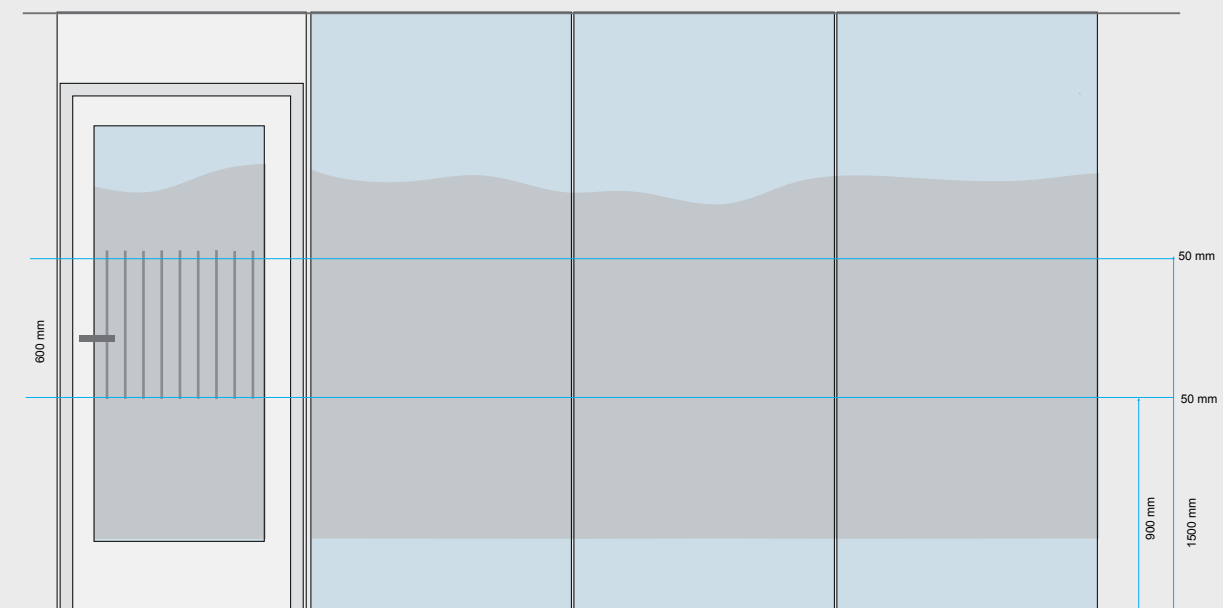
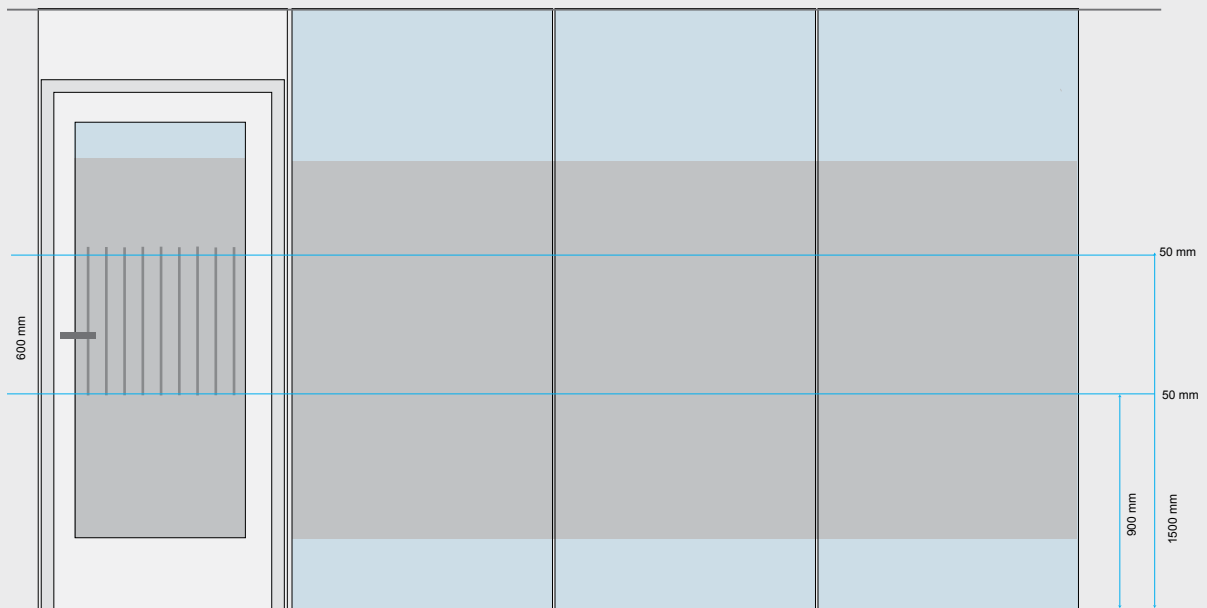

Foliering av glassvegger skjermet alternativ

For kontorer og møterom som trenger skjerming og er helt uten innsyn, men med lysinnslipp over og under.

Stripene består av 10 mm utskjæring i folie på dør.
Skjermingen starter 200 mm over gulv og

avsluttes 100 mm før dørens topp. Frostet folie, standard er lys grå eller frostet folie med profilmfarge i Nfk blå i ønsket prosent.

Bruk av foliert logo
på glassvegger og vindu

Under ser man eksempler på foliert logo. Eksempel på logovarianter som egner seg som folie på hovedlogo-negativ på glassvegger og eller vindu.

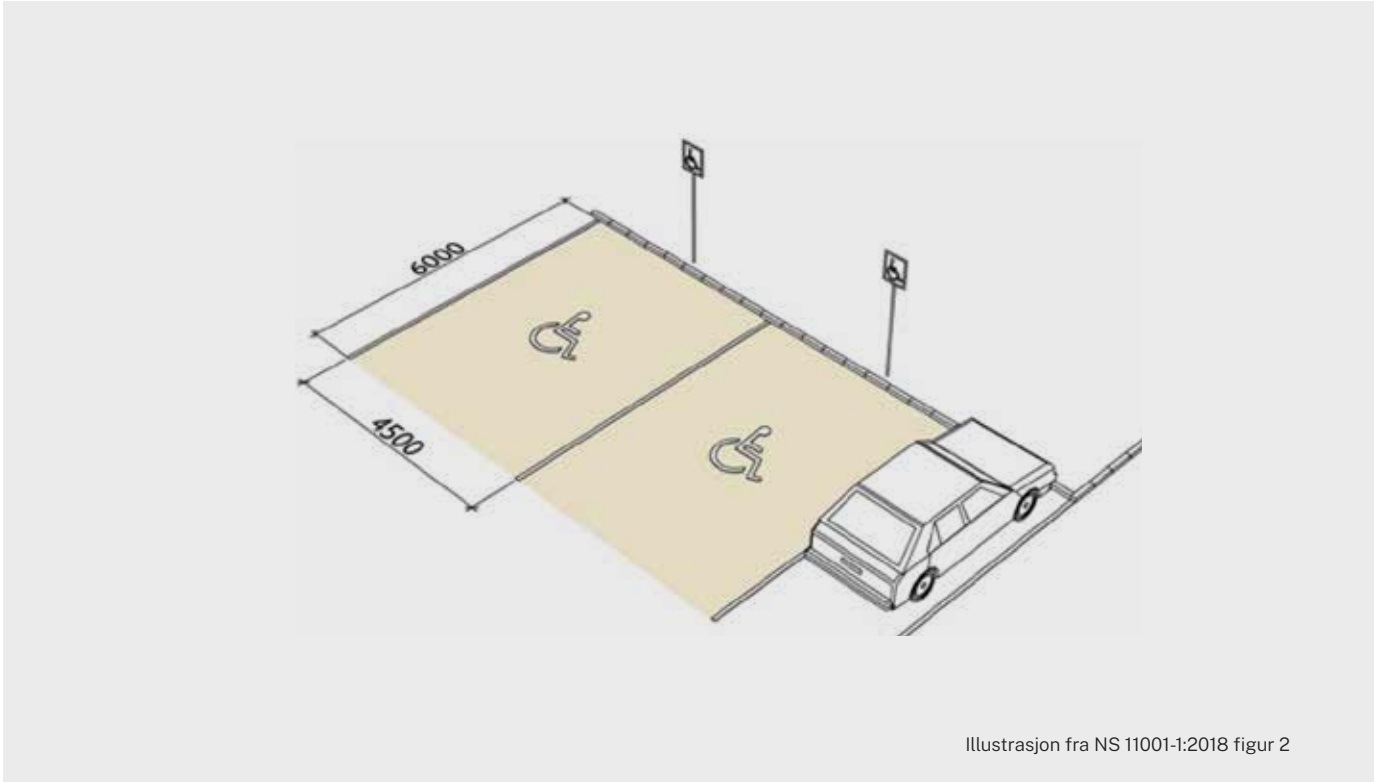
Positiv hovedlogo kan plasseres på frostet logo som vist på side. 44.

Handicap-parkering

- Plassene skal merkes med skilt og markering på asfalt/dekke.
- Dekket merkes med handicapsymbol i hvit farge med en størrelse på min. 700 mm. Om hvit vil gi dårlig kontrast, brukes svart.

Se side 21-25: TEK17 § 8-8 (1c) og NS 11001-1:2018 7.4 for mer informasjon.

Taktil gulvmerking innendørs

Inngangsparti, trapper og fellesarealer er områder hvor det stilles krav til universell utforming. Når det gjelder gulv, innbefatter dette markering som både er visuell og taktil (følbart), og vi deler den inn i fire ulike grupper: ledelinjer, oppmerksomhetsfelt, farefelt og markering av trappeneser.

Se side 21-25:

Ledelinjer (innvendig):

TEK17 § 12-6 (5h), NS 11001-1:2018 6.8.1, 12.3.2

Oppmerksomhetsfelt:

TEK17 § 8-9 (2d), § 12-4 (2b), § 12-14 (3c), NS 11001-1:2018 6.6, 10.5, 11.2, 11.3, 11.7.3, 12.3.3

Farefelt:

TEK17 § 8-9 (2d), § 12-14 (3c), NS 11001-1:2018 6.6, 11.2, 12.3.4,

Trappeneser:

TEK17 § 8-9 (2d), § 12-14 (2c), 11.2 for mer informasjon.

Ledelinjer

- Ledelinjer består av taktile lister. Disse skal være en rettesnor/veileder som leder personer rundt i naturlige kommunikasjonsveier både inne og utenfor bygg.
- Ledelinjer skal hovedsakelig brukes frem til resepsjon og hovedtrapp.
- Ledelinjer må markeres taktilt og visuelt: Den taktile merkingen må utføres slik at det er følbart med fot og blindestokk samt synlig for den seende.
- Den visuelle merkingen må ha en synlig kontrast med luminanskontrast 0,4 mellom bakgrunnen og markeringen.

Oppmerksomhetsfelt

- Oppmerksomhetsfelt utføres som regel i samme stil som ledelinjene.
- Slike felt brukes i områder der det monteres ledelinjer og spesielt ved viktige knutepunkter. Det kan være en heis, informasjonsskranke eller resepsjon, møterom, toaletter, i bunnen av en trapp eller ved kryssende gangbaner. Oppmerksomhetsfelt brukes også som hovedregel foran alle heiser og i bunnen av trapper.
- Feltet består av tverrgående linjer eller følbare strukturendring i underlaget.
- Den gir informasjon om nærhet til viktige punkt langs gangbanen. Feltet forteller at man er ved et knutepunkt.
- Oppmerksomhetsfeltet skal gå helt inn til opptrinnet på nederste trappetrinn.
- Oppmerksomhetsfelt skal prosjekteres med en luminanskontrast på minst 0,4.

Farefelt

Farefelt består av runde taktile knotter. Disse brukes typisk i toppen av en trapp eller på steder hvor det kun er noen få trinn. Farefelt skal være 60 cm dype og gå i hele trappens bredde. Farefelt skal også monteres på repos hvis trappen ikke har sammenhengende gelender.

- Farefeltet slutter med ett trinns dybde før øverste trappetrinn.
- Farefeltet skal prosjekteres med en luminanskontrast på minst 0,4.

Trappeneser (markering)

- Trappeneser er viktig for at man skal kunne se hvor trinnene og kanter starter.
- Det gjør det tryggere å gå i trappen og forhindrer ulykker.
- Alle trappeneser på inntrinn skal ha en 40 millimeter (+/-10 millimeter) dyp markering i hele trappens bredde. Vi anbefaler også tilsvarende på opptrinn.
- Luminanskontrasten skal være minimum 0,8 mellom markeringen og trinnet.
- Der hvor mulige løsninger kommer i konflikt med hverandre når det gjelder kontrast, skal markering av trappeneser ha førsteprioritet.

Taktil gulvmerking
eksempler

Ledelinje og farefelt

Farefelt

Markerte trappeneser

Oppmerksomhetsfelt

Oppmerksomhetsfelt og ledelinje

Utvendig ledelinje

Naturlige ledelinjer skal prioriteres. En naturlig ledelinje kan bestå av gjerder, rekkverk, kanter av ulike slag som mur, brostein, kantstein, husfasader (uten trappeutspring) og tydelige forskjeller i gategrunnen.

De ledende elementene i en kunstig ledelinje er; retningsindikator, varselsindikator og oppmerksomhetsindikator. Man skal kunne skille de ulike indikatorene fra hverandre. Ledelinjen brytes av kjørebane, sykkelfelt og sykkelveg. Elementene skal være visuelle og taktile samt

utføres av holdbart materiale. Luminanskontrast til underlaget skal være på 0,4. Som varselsindikator kan støpejern, type B1 benyttes. Som retnings-/oppmerksomhetsindikator kan støpejern, type R2 benyttes. I arealer med beleggningsstein/granittstein, brukes kjørestørke heller på 300X300 mm.

Se side 21-25: TEK17 § 8-4 (2) og NS 11001-1:2018 12.3.2 for mer informasjon.

Avgrenset adkomstvei uten behov for ledelinje fra Polarsirkelen videregående skole

Utendørs ledelinje fra Sortland videregående skole

Utendørs ledelinje

Utendørs ledelinje fra Vest-Lofoten videregående skole

Utendørs ledelinje

Godkjenning av skiltplan

Skiltplanen skal følge Nordland fylkeskommunes skiltmal og følge TEK17 og Norsk standard. Skiltplanen må inneholde klar oversikt over skilt, plassering og utforming.

Skiltplanen merkes: "Prosjektnavn" skiltplan.
Skiltplanen sendes elektronisk som PDF.

Nybygg eller renovering som igangsettes etter 01/01/2022 skal levere skiltplan for godkjenning både til prosjektleder på eiendom og ansvarlig for person for visuell identitet, Susanne Forsland.

Ansvarlig for visuelle identitet:
Susanne Forsland
susfor@nfk.no
413 48 349

Nordland fylkeskommune
Prinsens gate 100
8048 Bodø
